

фізична сила, толерантність. Серед своїх професійно значущих психологічних якостей респонденти виділили: навички спілкування та навички рольової поведінки; гнучкість та ініціативність; спрямованість на громадян, здатність до розумного ризику; прагнення до успішного виконання службових завдань;

Від наявності у особи поліцейського цих особистісних ресурсів та певних якостей залежить можливість ефективно виконувати службові завдання, отже, і висока професійно-психологічна готовність до умов правоохоронної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Штепа О. С. Емпіричне вивчення психологічних ресурсів особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. 2011. Т. 11, вип. 4, ч. 2. С. 335–361.
2. Микитюк С. О. Витоки наукових основ ресурсного підходу. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 2. С. 83–88.

Одержано 08.11.2017

УДК 343.851

Олексій Миколайович ЛИТВИНОВ,

доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2952-8258>;

Юрій Володимирович ОРЛОВ,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1981-0794>

КРИМІНОЛОГІЧНА ШКОЛА ХНУВС: НА ШЛЯХУ ДО НОВИХ ЗВЕРШЕНЬ

Головним принципом роботи сучасного розвинутого закладу освіти є орієнтація наукових пошуків на довгострокову перспективу. Проведення фундаментальних і прикладних досліджень, максимальне використання та всіляке стимулювання творчої активності науково-педагогічного складу, інноваційна діяльність – ось основні напрямки підвищення ефективності управління науковим процесом. Специфічною рисою останніх років є тенденція переходу від вузької спеціалізації до інтеграції змісту і характеру наукових досліджень, яскравим прикладом якої є функціонування кримінологічної школи в Харківському національному університеті внутрішніх справ.

Заснування цієї наукової школи своїм корінням уходить у 90-ті роки ХХ ст. та пов'язана з іменем академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Завдяки його ініціативам було створено перший в Україні університет МВС, започатковано активну науково-дослідну роботу на кафедрі кримінального права і кримінології ХНУВС, до якої на постійній основі протягом 1994–2010 рр. було залучено низку провідних вітчизняних кримінологів і криміналістів: А. Б. Благу, Л. М. Давиденка, Н. О. Гуторову, В. П. Ємельянова, А. Ф. Зелінського, В. М. Куца, О. А. Мартиненка, П. І. Орлова, В. М. Трубникова та ін. Їх наукова діяльність, присвячена розробці теоретико-прикладних проблем запобігання корисливій, рецидивній, жіночій злочинності, злочинності неповнолітніх, а також у сфері економіки тощо, заклала фундамент кримінологічної традиції в ХНУВС, визначала сферу наукових інтересів кількох поколінь кримінологів.

З 2010 року на кафедрі кримінального права і кримінології ХНУВС починає формуватися інноваційне, гносеологічно автономне русло розвитку кримінологічної науки. Було започатковано серію наукових досліджень, присвячених проблемам управління протидією злочинності, які сприяли оформленню *першого* напрямку кримінологічної школи ХНУВС. Він репрезентований низкою наукових праць серед яких – монографії «Основы деятельности правоохранительных органов по противодействию преступности» (О. М. Литвинов, О. О. Юхно, 2008), «Протидія злочинності: питання теорії і практики» (О. М. Литвинов, 2009), «Протидія

злочинності та профілактика злочинів» (О. М. Бандурка, О. М. Литвинов, 2011), «Стратегія і тактика протидії злочинності» (О. М. Бандурка, О. М. Литвинов, 2012), «Моніторинг протидії злочинності в Україні» (Є. М. Блажівський, 2013) та ін. Окремі аспекти цього наукового напрямку ставали предметом численних наукових статей В. П. Ємельянова, Р. С. Веприцького, Д. О. Назаренка, Ю. В. Орлова, В. Б. Харченка, О. О. Юхна, А. М. Яценка та інших вчених.

Другий напрям кримінологічної школи ХНУВС пов'язаний із розроблюваною одним з авторів цих тез (О. М. Литвиновим) теорією соціально-правового механізму протидії злочинності. Її спеціально-теоретичним фундаментом стали монографії «Соціально-правовий механізм протидії злочинності» (О. М. Литвинов, 2008), «Правові основи протидії злочинності» (О. М. Литвинов, 2009), низка наукових статей, навчально-методичних та довідкових видань. Цей вектор розвитку наукової думки зумовив формування окремої кримінологічної теорії – кримінології правотворчості. У 2010 році світ побачила монографія доктора юридичних наук, доцента Ю. В. Орлова «Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проектів: науково-методичне забезпечення», а у 2014 році під його науковим керівництвом Д. М. Миронюком була захищена кандидатська дисертація за темою «Кримінологічний моніторинг ефективності правового регулювання у сфері протидії злочинності». Тривають розробки проблем впровадження у практику та використання кримінально-превентивного потенціалу інституту кримінологічної експертизи та, зокрема, антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і їх проектів у сучасних умовах трансформації правової і політичної систем України.

Третій напрям кримінологічної школи ХНУВС представлений предметним полем політичної кримінології. Гносеологічні передумови її розвитку та основні концептуальні засади бачення проблем відтворення політичної злочинності в Україні відображені у монографіях «О власти и преступности...» (О. М. Бандурка, 2012), «Злочинність в Україні: економіко-кримінологічний аналіз» (О. М. Бандурка, Р. С. Веприцький, М. М. Зацеркляний, 2013), «Политическая криминология» (О. М. Бандурка, 2017). В межах цього напрямку розвивається окрема політико-кримінологічна теорія протидії злочинності. Базові її положення відображені у монографії «Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності» (Ю. В. Орлов, 2016) та численних наукових статтях, довідкових виданнях працівників кафедри кримінального права і кримінології ХНУВС.

Четвертий напрям кримінологічної школи ХНУВС сформований у руслі дослідження кримінологічних та кримінально-правових проблем агресивно-насильницької злочинності. Найбільш значущими в ньому є монографії «Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні» (О. М. Ігнатів, 2013), «Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання)» (А. Б. Блага, 2014), «Запобігання насильницьким злочинам проти працівників органів внутрішніх справ України» (Є. О. Гладкова, 2014) «Діти, сім'я, злочинність неповнолітніх: взаємозв'язок» (І. О. Бандурка, 2014), «Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення охорони особи від насильства» (О. М. Храмцов, 2015), «Кримінально-правовий захист дитинства в Україні» (І. О. Бандурка, 2015) та ін.

П'ятий напрям кримінологічної школи ХНУВС присвячений теоретичним і прикладним проблемам протидії фоновим для злочинності явищам. Він репрезентований монографіями «Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам» (Д. О. Назаренко, 2013), «Суїцидальність в Україні: кримінологічна характеристика та протидія» (В. В. Шкуро, 2017) та ін. Продовжуються розробки кримінологічних засад протидії расизму, ксенофобії, нелегальній міграції.

Окремою, предметно наскрізною, кримінологічною теорією, що розробляється науковою школою ХНУВС, є феноменологія злочинності. Її ідеї і категорії, методологічні підходи відображені у монографії «Феноменологія злочинності в регіоні» (Р. С. Веприцький, 2014).

Розвиток кримінологічної школи ХНУВС також пов'язується із функціонуванням Кримінологічної асоціації України, яка відновила свою роботу у 2010 році на базі Університету, а також роботою спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Унікальність цього осередку вітчизняної системи підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації полягає в тому, що в мережі спеціалізованих вчених рад з юридичних наук, які функціонують в Україні, він єдиний, який об'єднує фахівців, що представляють одну наукову спеціальність. Така особливість дозволяє науковцям, які входять до складу спеціалізованої вченої ради, виступаючи єдиним колективом однодумців і концентруючись виключно на проблематиці наук кримінально-правового циклу,

забезпечувати ґрунтовну та якісну експертизу дисертаційних робіт, що надходять на розгляд ради, об'єктивний та неупереджений їх розгляд під час засідань.

За час своєї роботи спеціалізована вчена рада Д 64.700.03 довела свою продуктивність. Так, за роки діяльності в ній було успішно захищено 121 дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (серед яких 46 дисертацій співробітників Харківського національного університету внутрішніх справ, 16 – ад'юнктів, 30 – здобувачів) та 25 докторських дисертацій (серед них 8 робіт співробітників Університету). Майже кожна третя дисертація з кримінального права, кримінології або кримінально-виконавчого права в Україні протягом 2016 року захищена в цій раді, що безумовно є свідченням її авторитету і продуктивності.

Наведені цифри яскраво підтверджують факт існування автентичної наукової школи, здобутки якої при відповідному творчому використанні можуть значною мірою підвищити ефективність діяльності університету в цілому. Вони виступають як своєрідні засоби та гарантії досягнення успіху, в тому числі й комерційного.

Одержано 10.11.2017

УДК 343.24(38)

Євгенія Сергіївна ЛОГВИНЕНКО,

викладач кафедри міжнародного і конституційного права факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>

ПОКАРАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ ДРАКОНТА: ОЦІНКИ В ІСТОРІОГРАФІЇ

Діяльність Драконта та його законодавство має чималу історіографію. У вітчизняній історико-правовій літературі устійнилася негативна оцінка щодо надзвичайної жорстокості його законів. Найбільш показовими у цьому сенсі є роздуми Л. Ю. Гривняка про «наївне переконання законодавця, що засобами правового терору можна якщо не викоринити, то суттєво стримувати злочинність. Хрестоматійний приклад – закони Драконта. Як відомо, смертна кара вводилась навіть за крадіжку зерна чи овочів. Коли Драконта запитали, як можна пояснити таку жорстокість, він відповів, що меншого покарання ніж смерть не заслуговує будь-який злочин, а більшого не придумав». Далі дослідник цілком слушно зауважив, що надмірна жорстокість покарань (і це доводять сучасні наукові розробки з кримінального права) не стримує, а, навпаки, провокує нові злочини. Адже «дрібний злодюжка, упійманий на крадіжці жмені колосків з чужого поля, цілком може спробувати зберегти своє життя шляхом вбивства сторожа – цей додатковий злочин жодним чином не погіршує його становища (санкція одна – смерть), але дає певний шанс невикриття злочинного діяння» [1, с. 3].

Отже, така оцінка законів Драконта є доволі поширеною у вітчизняній історіографії. Інший погляд на це законодавство та закріплені у ньому покарання за скоєні злочини містяться у роботах І. Є. Сурікова [2; 3]. Вони заслуговують на особливу увагу, оскільки автор безпосередньо опрацював оригінальний текст документа та врахував останні здобутки зарубіжних античників права. Висновки, яких дійшов автор, вбачаються нам достатньо аргументованими і правильними. Основні з них доречно навести:

По-перше, «найближчою метою» першого афінського законодавства було припинення кровної помсти між аристократичними родами, поширення якої загрожувало стабільності поліса. Законодавство Драконта намагалося замінити кровну помсту більш цивілізованим судовим процесом [2, с. 42]. Це мало свої позитивні наслідки. Жорстоких міжособистих та політичних конфліктів у полісі стало значно менше, що вправило на зміцнення його державної влади.

По-друге, покаранням за вмисне та невмисне вбивство за законами Драконта було вигнання, а не смертна кара [2, с. 46]. Закони, що карали смертю майже за усі злочини, – чи то крадіжка, гультяйство або вбивство, – були приписані Драконту пізніше [3, с. 14–15].

По-третє, вбивство здебільшого вважалося не державним, а приватним злочином. Однак воно порушувало соціально-релігійні устої поліса. Законодавство Драконта пов'язувало усе